

**Ми будемо спільноту заради
розвитку учнівського
самоврядування в Україні**

ХАРТІЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

ВСТУП

Нас об'єднує переконання, що сучасна школа має стати простором, який сприяє формуванню демократичної культури, і що учнівське самоврядування є однією з найкращих можливостей для розвитку у молоді громадянських компетентностей. Дієве учнівське самоврядування дозволяє дітям і молоді вчитися на власному досвіді та готує їх до ролі активних, відповідальних громадян та громадянок.

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ НАВЧАЄ:

ОБИРАТИ СВОЇХ ПРЕДСТАВНИКІВ

Щорічні вибори представників учнівського самоврядування можуть стати можливістю відпрацювати вміння розмірковувати про нагальні шкільні питання, визначати очікування від представників та аналізувати потреби шкільної громади. Учні набувають не лише вміння голосувати, але й визначати потреби та інтереси громади й робити обґрунтований вибір відповідно до них. Розуміння важливості вибору та здатність оцінювати програми кандидатів може стати важливим виховним ефектом дієвого учнівського самоврядування.

ІНІЦІЮВАТИ ДІЇ ЗНИЗУ

Якщо ми хочемо, щоб наші співгромадяни в майбутньому «брали справи у свої руки», діяли на благо своєї місцевої, національної та європейської спільноти, ми повинні навчити молодих людей ініціювати дії знизу. Школа може стати чудовим місцем для здобуття молоддю навичок активності, планування та реалізації власних ініціатив. Щоб це стало можливим, необхідно навчати співпраці, спілкуванню, відповідальності за шкільні заходи та діяльності на користь громади. Учнівське самоврядування навчає цим навичкам краще за інші процеси, що відбуваються у школі. Ініціювання діяльності учнів може стосуватися організації заходів та свят у школі, волонтерської та благодійної діяльності, діяльності на користь місцевої громади, а також впливу на життя школи - від рівня управління інфраструктурою до підвищення якості освіти.

Щорічні вибори представників учнівського самоврядування можуть стати можливістю відпрацювати вміння розмірковувати про нагальні шкільні питання, визначати очікування від представників та аналізувати потреби шкільної громади. Учні набувають не лише вміння голосувати, але й визначати потреби та інтереси громади й робити обґрунтований вибір відповідно до них. Розуміння важливості вибору та здатність оцінювати програми кандидатів може стати важливим виховним ефектом дієвого учнівського самоврядування.

ПРИЙМАТИ СПІЛЬНІ РІШЕННЯ ІЗ ЗАГАЛЬНИХ ПИТАНЬ

Сучасна демократія надає громадянам все більше можливостей для впливу на прийняття рішень на рівнях від місцевої до центральної влади. Організовується все більше громадських слухань, обговорень та консультацій з жителями. Ця важлива тенденція пов'язана зі зміною ролі громадян, завданням яких є не лише обирати своїх представників під час виборів, а також брати активну участь в житті громади у міжвиборчій період. Учнівське самоврядування – чудова можливість для учнівської спільноти навчитися приймати рішення, беручи участь у вирішенні важливих для них питань відповідно до їх віку. Включення учнівської спільноти у процес розв'язання шкільних питань дозволяє їм формувати почуття відповідальності за свій заклад освіти.

ВИЗНАВАТИ ПРАВИЛА І ДІЯТИ ВІДПОВІДНО ДО НИХ

Учнівське самоврядування затверджує власні правила діяльності та обрання своїх представників. Це чудова можливість навчити молодь, що в демократичному суспільстві громадяни впливають на розроблення правил, яким потім слідують. Це також демонструє учнівській спільноті, що в демократичній державі правила не уявні, а призначені показувати реальну ситуацію та вирішувати конкретні потреби людей, для яких вони прописані. Представники учнівського самоврядування, яке захищає права учнівської спільноти, навчають усіх, що закон в демократії повинен поважатися, а люди повинні вимагати справедливості у разі його порушення.

ПОЛОЖЕННЯ ХАРТІЇ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ МАЮТЬ НА МЕТІ ДОПОМОГТИ УЧНІВСЬКІЙ СПІЛЬНОТІ ТА ПЕДАГОГАМ РОЗВИВАТИ ДІЄВЕ УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ, ЩО БАЗУЄТЬСЯ НА КРАЩИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПРАКТИКАХ І ЦІННОСТЯХ. ЦІ ПОЛОЖЕННЯ БУЛИ УКЛАДЕНІ В РЕЗУЛЬТАТІ СПІВПРАЦІ ДОСВІДЧЕНИХ ЕКСПЕРТІВ, ЩО ПРЕДСТАВЛЯЮТЬ РІЗНІ ІНСТИТУЦІЇ (ЗАКЛАДИ ОСВІТИ, НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ, НАУКОВІ УСТАНОВИ, МЕТОДИЧНІ ЦЕНТРИ) ТА ДУМОК, ВИСЛОВЛЕНИХ В ХОДІ КОНСУЛЬТАЦІЙ З 890 УЧНЯМИ ТА УЧЕНИЦЯМИ ТА 703 ПЕДАГОГАМИ З РІЗНИХ КУТОЧКІВ УКРАЇНИ.

ДЛЯ НАС ВАЖЛИВО, ЩОБ ПОЛОЖЕННЯ ХАРТІЇ РОЗГЛЯДАЛИСЯ ЯК РЕКОМЕНДАЦІЇ У СПРАВАХ, ПРО ЯКІ ВАРТО ПОДБАТИ, ЩОБ УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ РОЗВИВАЛОСЯ ТА БУЛО ДЕМОКРАТИЧНИМ.

ПОЛОЖЕННЯ ХАРТІЇ

УЧНІ ТА ПЕДАГОГИ ПОДІЛЯЮТЬ ЦІЛІ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

СУТЬ СТАРДАТУ

Цілі, завдання та сфера діяльності учнівського самоврядування розробляються учнями та педагогами спільно у відкритому та прозорому процесі.

Цілі та завдання повинні бути представлені всій шкільній громаді, щоб усі їх добре знали та розуміли.

Цілі учнівського самоврядування повинні співвідноситися з цілями та завданнями (стратегічними та статутними документами) закладу освіти та законодавством у галузі освіти.

ЧОМУ ЦЕ ВАЖЛИВО

Спільно встановлюючи цілі та завдання УС, учні отримують реальний вплив на зміст і форму діяльності учнівського самоврядування. Молоді важливо відчувати, що вони є не лише реалізаторами планів дорослих, але що їхній голос є значущим, коли визначається форма учнівського самоврядування. Це суттєво впливає на репрезентативність УС та довіру молоді до нього.

ЩО ВАРТО ЗРОБИТИ

Розробити документ, що описує цілі, завдання, шляхи їх досягнення та процедури учнівського самоврядування.

Процес створення документа повинен бути прозорим і публічним, що означає, що кожний учень та учениця поінформовані про нього та запрошений до його спільного укладення.

Створений документ має бути доступним для всієї шкільної спільноти. Важливо, щоб він був написаний зрозумілою для учнів мовою.

УЧНІ МАЮТЬ РЕАЛЬНИЙ ВПЛИВ НА СПРАВИ ШКОЛИ

СУТЬ СТАРДАТУ

Учні мають вплив на конкретні сфери шкільного життя: організацію шкільної роботи, навчальний процес, організацію простору та дозвілля тощо. Вони також активно інформують учнівську спільноту про права учнів, та реагують у разі їх порушення.

ЧОМУ ЦЕ ВАЖЛИВО

Довіра до учнівського самоврядування значною мірою залежить від того, чи учні мають реальний вплив на важливі шкільні справи та наскільки думка молоді враховується. Коли УС і адміністрація школи взаємодіють як повноцінні партнери, учні отримують мотивацію діяти та почувуються більш відповідальними за шкільну спільноту.

Участь у дискусіях, нарадах та дебатах про спільні справи розвивають в учнів важливі навички комунікації: висловлення та відстоювання своїх ідей, вислуховування альтернативних думок та вироблення спільних рішень.

ЩО ВАРТО ЗРОБИТИ

Забезпечити участь учнів у прийнятті важливих рішень, що стосуються організації шкільного життя, освітнього процесу, організації території шкільної будівлі та простору навколо неї. Обсяг залучення відповідає віку та компетенціям учнів. Використовуються різні форми залучення до цієї діяльності, починаючи від забезпечення права на висловлення думки, до делегування учням певних повноважень та відповідальності за певні рішення.

Створити документ, який буде містити перелік питань, у вирішенні яких адміністрація школи не може прийняти рішення не залучивши до їх обговорення учнівське самоврядування.

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ МАЄ РЕСУРСИ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ЗДІЙСНЕННЯ СВОЄЇ ДІЯЛЬНОСТІ

СУТЬ СТАРДАТУ

Ресурси необхідні для реалізації учнівським самоврядуванням різних видів ініціатив знизу та щоденної роботи. Тому ми припускаємо, що дієве учнівське самоврядування має кошти, які використовує у своїй діяльності на благо школи та місцевої громади.

ЧОМУ ЦЕ ВАЖЛИВО

Матеріальні ресурси є важливою умовою незалежності та ефективності роботи учнівського самоврядування.

Без належних ресурсів важко ефективно діяти та організовувати окремі ініціативи та проекти. Володіння та управління ресурсами допомагає виробити навички, необхідні для ведення громадської діяльності (планування, оцінка необхідних ресурсів, витрат, підзвітності тощо).

ЩО ВАРТО ЗРОБИТИ

Передбачити в шкільному бюджеті кошти на базові потреби учнівського самоврядування, обговоривши попередньо потреби з учнівським самоврядуванням.

Виділити для роботи УС наявні у школі вільні ресурси (приміщення, комп'ютер, принтер, Інтернет, тощо).

Сприяти учнівському самоврядуванню у залученні додаткових ресурсів усіма способами, дозволеними законодавством України (грантові проекти, ярмарки, благодійні акції, тощо)

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ПІДТРИМУЮТЬ ДОРΟΣЛІ

СУТЬ СТАРДАТУ

Учні та учениці повинні в школі навчитися самоврядуванню - брати участь у процесах прийняття рішень, планувати та реалізовувати ініціативи знизу, а також пропагувати та захищати права учнів. Тому їм потрібні дорослі, які одночасно підтримуватимуть розвиток їхніх конкретних навичок (виступи, формулювання думок, планування, просування подій тощо), але також будуть доброзичливо підтримувати молодих людей в їх самостійній діяльності.

ЧОМУ ЦЕ ВАЖЛИВО

Молоді люди, що залишились на самоті, можуть не впоратися з численними завданнями, які стоять перед учнівським самоврядуванням.

Залучений вчитель подбає про мотивацію учнів, які діють в УС, та допоможе досягти цілей учнівського самоврядування на благо всієї шкільної спільноти.

Молоді люди також потребують підтримки вчителя або вчительки в контактах та співпраці з директором та адміністрацією школи.

ЩО ВАРТО ЗРОБИТИ

Обрати за безпосередньої участі дітей та молоді й призначити дорослого опікуна для підтримки учнівського самоврядування.

Опікун повинен:

- дбати про проведення регулярних зустрічей з учнівським самоврядуванням, щоб цілі та завдання УС могли бути реалізовані.
- організовувати регулярні зустрічі вчителів, учнів та батьків.
- розвивати серед учнів, вчителів та батьків навички, пов'язані з самоврядуванням та демократичною шкільною культурою.

УЧНІВСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ДОБРЕ ОРГАНІЗОВАНО ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ СВОЇХ ЦІЛЕЙ

СУТЬ СТАРДАТУ

Структура УС повинна бути розроблена таким чином, щоб допомогти учнівському самоврядуванню досягти своїх цілей. Її не потрібно визначати раз і назавжди. Навпаки, важливо, щоб вона відповідала ідеям учнівської спільноти про діяльність у даному навчальному році. Для дорослих важливо бути відкритими на різноманітні організаційні форми: робота за методом проекту, робочі групи, спеціальні групи тощо.

Вибори представників до органів УС мають бути прозорими та демократичними. У своїй щоденній діяльності УС також співпрацює з іншими групами та організаціями, що діють у школі.

ЧОМУ ЦЕ ВАЖЛИВО

Навіть найбагатродніших цілей недостатньо, щоб сказати, що учнівське самоврядування працює добре. Для реалізації ідей та задоволення потреб учнів потрібна якісна організація, тому за підтримки дорослих учнівське самоврядування визначає свою організаційну структуру, яка найкращим чином сприятиме реалізації заходів.

ЩО ВАРТО ЗРОБИТИ

Запровадити систему управління, яка найкраще відповідає цілям учнівського самоврядування у даному навчальному році, а також організації роботи школи.

Налагодити роботу самоврядування за проектним методом в організації діяльності знизу: учні навчаються методу проектів (визначення потреб, постановка цілей, відповідні дії, розподіл обов'язків між робочими групами, оцінка витрат, проміжне оцінювання здійснених дій, кінцеве оцінювання досягнення цілей).

Сприяти організації різних форм діяльності самоврядування (робочі групи для розв'язання конкретних проблем; тематичні групи, які займаються, наприклад: просуванням, контактами з дирекцією, благодійною діяльністю, культурними заходами; класні ради, шкільна рада, референдуми, шкільні збори тощо).

ПАРТНЕРСТВО ТА СПІВПРАЦЯ - ОСНОВА РОЗВИТКУ САМОВРЯДУВАННЯ

СУТЬ СТАРДАТУ

Активні учні, що діють в учнівському самоврядуванні, та педагоги, які співпрацюють з ними, будують партнерства з іншими школами, установами та організаціями для обміну передовим досвідом та спільного пошуку рішень схожих проблем.

Учнівське самоврядування – початкова ланка та партнер місцевого самоврядування, інструмент формування свідомого та активного громадянства, «демо» версія участі в державному врядуванні.

ЧОМУ ЦЕ ВАЖЛИВО

Кожна школа - це окремий мікрокосмос. Хоча всі школи працюють за одним законом, повсякденне життя відрізняється залежно від ідей, винахідливості та досвіду людей, які там працюють і навчаються.

Співпраця з учнівськими самоврядуваннями інших шкіл дає можливість досягти рівня громади та розв'язувати проблеми, що системно торкаються багатьох шкіл.

Обмін досвідом корисний, він показує нові можливості для розв'язання відомих проблем та вносить різноманітність.

Він сприяє скоординованим діям, дає можливість поглянути на проблеми з різних точок зору, сприяє створенню інтегрованого місцевого середовища, інтегрує молодих лідерів, які починають свою громадську діяльність в рамках учнівського самоврядування.

Співпраця між школами також сприяє організації ширшої діяльності та дає можливість обмінюватись ресурсами.

ЩО ВАРТО ЗРОБИТИ

Ініціювати спільну платформу комунікації, наприклад, групу в Instagram чи FB або в інший соціальній мережі. Платформа може бути адресована молоді, але педагоги, які співпрацюють з учнівським самоврядуванням, можуть також створити свою групу власними силами.

Створити дорожню карту співпраці УС з місцевим самоврядуванням (включення до Молодіжної ради громади, взаємодія з постійними комісіями територіальних рад, залучення до формування Бюджету участі громади)

Організувати загальноміські проекти для посилення учнівського самоврядування. Вони можуть (залежно від масштабу) бути адресовані групам учнів, вчителям, батькам, цілим шкільним громадам (див. інспірацію).

Організувати зустрічі учнівських самоврядувань, де будуть представлені найкращі практики, які варто поширити.

Організувати "фестивалі невдач", тобто зустрічі, присвячені діагностиці труднощів. Фестивалі невдач дозволяють відкрито визнавати свої помилки, а також вчитися на них і допомагати захиститися від них людям або школам, які планують схожі проекти. Учнівське самоврядування - це також навчання (тільки в цьому випадку - громадянським компетенціям), тому в ньому має бути місце для помилок та навчання на них.

ЯК З'ЯВИЛАСЬ ХАРТІЯ

Хартія була створена в рамках проєкту "Ми будемо спільноту заради учнівського самоврядування в Україні". Мета проєкту - побудувати спільноту українських неурядових організацій, освітніх та методичних установ, які за експертної підтримки Фонду «Civis Polonus» розроблять стандарти доброго учнівського самоврядування, та поширять їх в різних регіонах країни. Проєкт реалізується у партнерстві з ГО «Унікальна країна» та Львівським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти.

Зміст Хартії є результатом роботи групи експертів та експерток, з таких організацій: КЗ ЛОР "Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" (м.Львів), Громадська організація "Унікальна країна" (м.Жмеринка), Управління освіти Жмеринської міської ради (м. Жмеринка), Центр Освітніх Ініціатив (м.Львів), Класична гімназія при ЛНУ ім. І. Франка (м. Львів), Центр творчості для дітей та молоді м. Жидачева Львівської області (м. Жидачів), Бродівський міжшкільний учнівський парламент (м.Броди), Бродівська гімназія ім. Івана Труша (м.Броди), Загальноосвітня школа №3 (м.Золотоноша), Кременчуцький інформаційно-просвітницький центр "Європейський клуб" (м.Кременчук), Миргородський НВК (днз-знз) "Гелікон" Миргородської міської ради (м.Миргород), Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області, Методичний центр професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області (Криворізький регіон), КУ "Центр професійного розвитку педагогічних працівників" (м.Костянтинівка), КЗВО "Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради" (м.Одеса), Одеська обласна школа громадянської партиципації дітей та дорослих "УСі В ДІІ!" (м.Одеса), Асоціація викладачів історії, громадянознавства та суспільних дисциплін "Нова Доба" (м. Львів), Загальноосвітня школа №6 (м.Бровари), Загальноосвітня школа (с.Дубечне, Волинська область), Громадська організація "Наше Поділля" (м.Вінниця).

В рамках проєкту з грудня 2020 р. по березень 2021 р. члени коаліції брали участь у семінарах та консультаційних зустрічах, та організували системний процес консультування з учнями та педагогами в 11 громадах України.

Для нас було важливо, щоб учні та викладачі мали можливість вільно висловлюватися про те, від чого, на їхню думку, залежить ефективно учнівське самоврядування. На цьому етапі у нас не було готових формулювань чи положень. Нашим наміром було поговорити про ключові сфери справного учнівського самоврядування, які ми визначили під час грудневих зустрічей. Наш список не є ні остаточним, ні вичерпним.

Консультаційні наради проводились у 11 населених пунктах, в них взяли участь представників адміністрації шкіл, вчителів, членів учнівського самоврядування, учнів та інших зацікавлених осіб. Крім того, 1565 учнів та освітян заповнили анонімну онлайн-анкету, в якій вони висловили своє бачення учнівського самоврядування.

ПРАВОВА ІНФОРМАЦІЯ

Publikacja elektroniczna „Хартія демократичного учнівського самоврядування в Україні” jest dostępna na licencji Creative Commons „Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne 4.0

Międzynarodowe” (CC BY-NC 4.0), co oznacza możliwość korzystania z tych utworów na warunkach licencji dostępnej na stronie <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>

Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Civis Polonus. Utwór powstał w ramach projektu „Budujemy koalicję na rzecz samorządności uczniowskiej w Ukrainie”, realizowanego przez Fundację Civis Polonus przy wykorzystaniu środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Zezwala się na dowolne wykorzystanie treści – pod warunkiem zachowania niniejszej informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, posiadaczach praw oraz o projekcie „Budujemy koalicję na rzecz samorządu uczniowskiego w Ukrainie”.

Treść licencji jest dostępna na stronie <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>

Електронне видання "Хартія демократичного учнівського самоврядування в Україні" доступне на основі ліцензії Creative Commons "Атрибуція - некомерційне використання 4.0 міжнародне"

(CC BY-NC 4.0), що означає можливість використання цих публікацій на умовах ліцензії, доступної на сайті <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>

Деякі права належать до Фондації «Civis Polonus». Текст був створений в рамках проекту «Ми будуємо спільноту задля учнівського самоврядування в Україні», що реалізується Фондацією «Civis Polonus» з використанням коштів Польсько-американської фундації свободи. Будь-яке використання вмісту дозволено за умови збереження цієї інформації, включаючи інформацію про використану ліцензію, правовласників та про проект «Ми будуємо спільноту задля учнівського самоврядування в Україні».

Зміст ліцензії доступний на веб-сайті <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>

Звіт про консультаційні зустрічі, та інші матеріали створені спільноту партнерів, в рамках проекту «Ми будуємо спільноту задля учнівського самоврядування в Україні», доступні для завантаження на веб-сторінці проекту: <http://civispolonus.org.pl/projekt/budujemykoalicje>